

Картування знань – це спосіб відобразити місце розташування знань, що були виявлені в ході аудиту знань, для того, щоб їх можна було застосовувати й передавати між окремими елементами системи. Аудит та картування знань дозволяє визначити області знань, документи, бази даних, підрозділи та окремих робітників. Карти можуть відображати декілька напрямків передачі знань, бути розподіленими на декілька ієрархічних рівнів. При цьому слід забезпечити поєднання областей знань, пов'язавши їх з обраною бізнес-моделлю підприємства. Таке поєднання областей дозволить розробити спільні (корпоративні) карти знань в цілому.

З точки зору дифузії інновацій важливим питанням буде встановлення зв'язку між регулярністю взаємодії між членами корпоративної структури, міцністю комунікаційних зв'язків, взаємною довірою та обміном інноваційним знанням. Відповідно для подолання проблеми асиметрії структури й рівня опортунізму в поведінці її членів можна впровадити певні опції, які забезпечуватимуть вирішення майбутніх проблемних питань. Таким чином, пропонується з урахуванням політики реалізації результатів спільної діяльності формувати опційні продовження співробітництва. За для цього необхідно створити механізм динамічного перегляду складу учасників, який буде проводити перегляд ментальних моделей та організаційних рутин, переконафігурацію місць розташування знань та переглядати склад учасників інтегрованої корпоративної структури (залучення нових членів на основі зливань і поглинань, передача частини процесів у аутсорсинг).

Обрана в інтегрованій корпоративній структурі політика реалізації результатів спільної діяльності непрямо обґрунтовує й особливості інноваційної політики та спрямування ресурсів знань на виробництво інноваційного продукту. Загалом ефективна інноваційна діяльність можлива лише через визначення корпоративних ключових компетенцій, пов'язаних зі спільним знанням. Для їх визначення потрібне зв'язування знань зі стратегією та логістичними процесами, що відбуваються в інтегрованій корпоративній структурі. Підґрунтя інноваційної політики буде складати профіль інноваційної діяльності, узгоджений з наявними картами знань на основі виділення проекції застосування знань учасниками.

Таким чином, ефективність процесів функціонування та розвитку інтегрованої корпоративної структури можна підвищити на основі застосування концепції управління знанням. Разом з тим потребує проведення подальших досліджень визначення особливостей застосування менеджменту знань за умови функціонування різних типів інтеграційних і корпоративних утворень.

Література: 1. Мильнер Б. З. Управление знаниями в корпорациях / Б. З. Мильнер, З. П. Румянцева, В. Г. Смирнова, А. В. Блиникова. – М.: Дело, 2006. – 304 с. 2. Как превратить знания в стоимость: Решения от IBM Institute for Business Value / Сост.: Эрик Лессер, Лоренс Прусак; [Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 248 с. 3. Лазарев И. А. Новая информационная экономика и сетевые механизмы развития / И. А. Лазарев, Г. С. Хижа. – М.: "Дашков и К", 2005. – 240 с. 4. Мусаев А. А. Алгоритмы аналитического управления производственными процессами // Автоматизация в промышленности. – 2004. – №1. – С. 30 – 35. 5. Джанетто К. Управление знаниями. Руководство по разработке и внедрению корпоративной стратегии управления знаниями: Пер. с англ. Е. М. Пестеревой / К. Джанетто, Э. Уиллер. – М.: Добрая книга, 2005. – 192 с. 6. Слесарев Е. С. Воздействие международных альянсов на процесс создания знания // Менеджмент в России и за рубежом. – 1999. – №4. – С. 22 – 34. 7. Ляска А. К. Финансирование и организация венчурных проектов (зарубежный опыт) // <http://ecsocman.edu.ru/db/msg/149682/participant/151082.html> 8. Бухвалов А. В. Реальные опционы в менеджменте: классификация и приложения // Российский журнал менеджмента. – 2004. – №2. – С. 27 – 56. 9. Поспелов Г. С. Искусственный интеллект – основа новой информационной технологии. – М.: Наука, 1988. – 280 с. 10. Луценко Е. В. Интеллектуальные информационные системы. – Краснодар: КубГАУ, 2006. – 616 с.

Стаття надійшла до редакції
22.06.2007 р.

УДК 657.6

Голуб Ю. О.
Синюгіна Н. В.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

In the article the essence of organization of state financial control is specified and grounded through the determination of essence of organization of its forms (inspection and state financial audit), and also through research of methods, responsibilities, principles of organization of state financial control.

У сучасних ринкових умовах господарювання важливого значення набуває державний фінансовий контроль, який є одним із головних важелів ефективного управління економікою країни в цілому. Тому дуже важливим є найважливіша організація та якісне здійснення державного фінансового контролю в сучасних умовах господарювання. Важливість організації державного фінансового контролю підтверджується значним інтересом з боку вчених. Так, дослідженням цього питання займаються ряд вчених: М. Т. Білуха, М. Г. Дмитренко, Т. В. Микитенко, В. К. Симоненко та ін. [1; 2]. Але єдиної точки зору на визначення сутності організації державного фінансового контролю та його форм не існує. Це й обумовило актуальність даної роботи.

Метою даного дослідження є уточнення та обґрунтування змісту організації державного фінансового контролю через визначення сутності організації його форм (інспектування та державного фінансового аудиту), а також через дослідження методів, прийомів, принципів організації державного фінансового контролю.

Згідно з Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фінансовим порушенням, забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, державного і комунального майна", формами державного фінансового контролю є інспектування, що здійснюється у формі ревізії, та державний фінансовий аудит [3].

Тому доцільно організацію державного фінансового контролю розглядати окремо в розрізі цих форм державного фінансового контролю.

Інспектування здійснюється у формі ревізії та полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, яка повинна забезпечувати виявлення наявних фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально-відповідальних осіб.

Опираючись на визначення поняття "інспектування", взагалі організацію інспектування доцільно розглядати як комплекс заходів, спрямованих на виявлення наявних фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально-відповідальних осіб безпосередньо в підконтрольних установах.

У свою чергу, державний фінансовий аудит (далі – державний аудит) можна віднести до інтелектуальної діяльності, який передбачає аналіз та дослідження діяльності щодо законного та ефективного використання державних коштів.

Основні законодавчі акти, що забезпечують здійснення державного аудиту в Україні та їх зміст подані в таблиці.

Таблиця 1

Законодавчі акти, що забезпечують здійснення державного аудиту в Україні

Законодавчий акт	Зміст
Господарський кодекс України (ст. 363)	Державний фінансовий аудит є різновидом державного фінансового контролю та полягає у перевірці й аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку та достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю. Державний фінансовий аудит здійснюється Рахунковою палатою і органами ДКРС
Бюджетний кодекс України	Фінансовий контроль, а також аудит і оцінка ефективності використання бюджетних коштів здійснюються на всіх стадіях бюджетного процесу
Закон України "Про ДКРС в Україні" (ст. 2)	Державний фінансовий контроль реалізується ДКРС шляхом проведення державного фінансового аудиту та інспектування. Державний фінансовий аудит також проводиться Рахунковою палатою в порядку і способом, які визначені законом

Організацією державного аудиту займаються органи, які уповноважені на здійснення державного аудиту (Державна контрольно-ревізійна служба і Рахункова палата України).

Перш ніж розкривати сам процес організації державного аудиту, доцільно визначити понятійний апарат.

Аналіз спеціальної літератури показав, що не існує визначення такого поняття, як "організація державного аудиту".

Взагалі під організацією розуміють сукупність процесів або дій, спрямованих на об'єднання елементів, частин в цілу життєздатну стійку систему [4].

Сучасний економічний словник визначає, що "організація", в перекладі з французької – "придаю стройный вид", це: будова, структура системи;

складова процесу управління, суть якої – координація дій окремих елементів системи, набуття відповідності функціонування її частин [5].

М. Т. Білуха стверджує: "організація як смислове визначення передбачає впорядкованість, взаємодію окремих елементів, що знаходяться у функціональній залежності" [1].

Такі визначення характеризують загальне поняття "організація" і враховують такі ключові слова, як "система", "будова системи", "структура системи", "елементи системи" тому, на думку авторів, під організацією державного аудиту слід розуміти систему (комплекс) заходів, спрямованих на координацію та функціонування дій взаємопов'язаних та взаємозалежних окремих частин (елементів) системи з метою оцінки законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна.

До частин (елементів) системи організації державного аудиту належать:

суб'єкти державного аудиту – це державні аудитори, які мають певні повноваження на здійснення державного аудиту й відповідають певним вимогам (розглянемо далі);

учасники державного аудиту – це окремі особи або їх групи, які в тій чи іншій мірі беруть участь в здійсненні державного аудиту (наприклад, розпорядники бюджетних коштів);

аудиторські дії – це які-небудь дії суб'єкта аудиторської діяльності, спрямовані на виконання програми державного аудиту;

аудиторські операції – сукупність взаємозв'язаних аудиторських дій, спрямованих на досягнення цілей державного аудиту;

засоби державного аудиту – це інформаційно-законодавча база, яка забезпечує досягнення необхідного результату при проведенні державного аудиту;

способи державного аудиту – це конкретні шляхи досягнення наміченого результату державного аудиту за допомогою наявних засобів, обумовлених завданнями державного аудиту. Вони можуть бути гласні і негласні, базуватися на наукових, професійних знаннях;

результат аудиторських дій – це висновок державного аудитора, складений на підставі вживання суб'єктами державного аудиту комплексу способів і засобів державного аудиту.

Наявність всіх перерахованих елементів і їх раціональна організація сприятиме успішному досягненню результатів державного аудиту.

Також визначення організації державного фінансового контролю неможливе без детального розгляду методів та прийомів, за допомогою яких і здійснюється його організація.

Відомо, що метод – це спосіб дослідження або прийом дії, а диверсифікація існуючих наукових методів вказує на їх розмаїття. Зокрема, широку характеристику методів (приймів) державного фінансового контролю дає М. Т. Білуха, поділяючи їх на загальнонаукові та методичні прийоми [1].

Загальнонауковими прийомами визнаються аналіз і синтез, індукція та дедукція, аналогія і моделювання, абстрагування і конкретизація, системний і функціонально-вартісний аналізи.

Методичні прийоми державного фінансового контролю об'єднані у такі групи:

органолептичні (інвентаризація, контрольні заміри робіт, спостереження, технологічний контроль, службове розслідування, експеримент);

розрахунково-аналітичні (економічний аналіз, статистичні розрахунки, економіко-математичні методи);

документальні (інформаційне моделювання, дослідження документів, камеральні перевірки, нормативно-правове регулювання);

узагальнення і реалізація результатів контролю (групування недоліків, документування результатів проміжного контролю, аналітичне групування, слідчо-юридичне обґрунтування, систематизований виклад недоліків у акті комплексної ревізії, прийняття рішень за результатами ревізій, контроль за виконанням прийнятих рішень).

Інспектування проводиться шляхом:

документальної перевірки, що передбачає контроль за установчими, фінансовими, бухгалтерськими (первинними і зведеними) документами, статистичною та фінансовою звітністю, господарськими договорами, розпорядчими та іншими документами об'єкта контролю, пов'язаними з плануванням і провадженням фінансово-господарської діяльності, веденням бухгалтерського обліку, складенням фінансової звітності (далі – документи об'єкта контролю). У разі ведення бухгалтерського обліку з використанням електронних засобів зберігання і обробки інформації на вимогу посадової особи служби керівник об'єкта контролю повинен забезпечити оформлення відповідних документів на паперовому носії. Надання документів об'єкта контролю посадовим особам служби забезпечується керівником об'єкта чи його заступником;

фактичної перевірки, що передбачає контроль за наявністю грошових сум, цінних паперів, бланків суворого звітності, оборотних і необоротних активів, інших матеріальних і нематеріальних цінностей шляхом проведення інвентаризації, обстеження та контрольного обміру виконаних робіт, правильності застосування норм витрат сировини і матеріалів, виходу готової продукції аналізів готової продукції та інших аналогічних дій за участю відповідних спеціалістів і природних втрат шляхом організації контрольних запусків у виробництво, контрольних матеріалів та сировини. Посадові особи служби мають право вимагати від керівників об'єкта контролю організацію та проведення фактичної перевірки в присутності посадових осіб служби та за участю матеріально-відповідальних осіб, а у разі перевірки обсягу виконаних робіт – також представників суб'єкта господарювання – виконавців робіт.

Документальна і фактична перевірки проводяться щодо дотримання вимог законів та інших нормативно-правових актів. У разі відмови керівників об'єкта контролю від проведення інвентаризації ревізори вживають заходів відповідно до Закону.

Перелік і обсяг відомостей про результати ревізії не підлягають розголошенню до їх повного документування в акті ревізії, крім випадків, передбачених законодавством. У разі виявлення порушень законодавства ревізори повинні вимагати від працівників об'єкта контролю, причетних до виявлення порушень, письмові пояснення.

Якщо працівники об'єкта контролю відмовляються від надання письмових пояснень, цей факт фіксується в акті ревізії.

Для з'ясування окремих обставин фінансово-господарської діяльності об'єкта контролю ревізори можуть вимагати письмові пояснення від працівників об'єкта контролю, а також інформацію від інших осіб, які мали правові відносини з об'єктом контролю.

Пояснення оформляються на ім'я керівника органу служби, який призначив ревізію, з обов'язковим зазначенням дати. Особам, від яких вимагаються роз'яснення, вручається під особистий підпис про отримання відповідний перелік питань. Якщо під час ревізії виявлено факти порушення законодавства, вжиття заходів щодо яких не належить до компетенції органів служби (зокрема, з питань обігу готівки, валютних операцій, формування об'єкта та/або бази оподаткування, ціноутворення, управління державним майном, дотримання антимонопольного законодавства та інших), посадові особи служби невідкладно письмово повідомляють про це керівнику органу служби чи його заступнику, які забезпечують інформування відповідних державних органів про такі факти. У разі, коли під час проведення ревізії виявлено документи, які свідчать про порушення законодавства, і на об'єкті контролю не гарантується збереження та не виключена можливість їх підробки, посадові особи служби можуть на підставі рішення суду вилучати на строк до закінчення ревізії оригінали таких документів та оформляти вилучення відповідним актом із зашифруванням у справах об'єкта контролю копій вилучених документів та їх опису. Копії акта вилучення та опису вилучених документів об'єкта контролю вручаються під розписку уповноваженій особі об'єкта контролю. Якщо уповноважена особа об'єкта контролю відмовляється від засвідчення акта вилучення чи підпису про отримання його копії, відповідні документи видаються об'єкту контролю одним із способів:

особисто під розписку керівнику або головному бухгалтеру об'єкта контролю;

через канцелярію (діловодну службу) з відміткою на примірник акта органу служби про дату реєстрації в журналі вхідної кореспонденції об'єкта контролю та підписом працівника канцелярії (загального відділу), який здійснив реєстрацію;

рекомендованим поштовим відправленням з повідомленням. При цьому на примірник акта, що залишається в органі служби, зазначаються реквізити поштового повідомлення, яке долучається до матеріалів ревізії.

У разі вилучення документів об'єкта контролю у зв'язку з їх підробленням або виявленими зловживаннями орган служби негайно повідомляє про це правоохоронні органи для прийняття рішення про вилучення таких документів. Якщо правоохоронними органами не прийнято відповідне рішення, зазначені документи в останній день ревізії повертаються об'єкту контролю. Для повернення вилучених оригіналів документів об'єкта контролю, а також їх передачі правоохоронним органам складається відповідний акт та опис повернутих (переданих) документів. Про передачу вилучених оригіналів документів правоохоронним органам орган служби повідомляє об'єкту контролю з наданням копії опису переданих документів. Акт вилучення та опис вилучених документів, акт повернення (передачі) та опис повернутих (переданих) документів реєструються органом служби не пізніше наступного робочого дня після їх підписання в журналі реєстрації описів. Для підтвердження викладених в акті фактів порушень посадові особи служби у разі потреби отримують від об'єкта контролю завірені копії документів, які засвідчують відповідні порушення, і долучають їх до матеріалів інспектування. Якщо керівники об'єкта контролю відмовляються від надання завірених копій документів, це зазначається в акті.

Організація державного фінансового контролю також в певній мірі ґрунтується на деяких принципах:

- 1) спеціалізація;
- 2) кооперація;
- 3) пропорційність;
- 4) паралельність;
- 5) прямоточність;
- 6) ритмічність.

Спеціалізація полягає в розподілі праці контролерів для виконання різних процедур. Наприклад, в контрольно-ревізійному управлінні є спеціалізовані відділи контролю діяльності в галузі промисловості, сільського господарства, транспорту, капітального будівництва і т. д. Спеціалізація може конкретизуватися за об'єктами контролю – основний і оборотний капі-

тал, операції менеджменту і маркетингу, фінансовий стан суб'єкта господарювання і т. д.

Кооперація полягає в об'єднанні зусиль працівників спеціалізованих відділів з метою всебічного дослідження об'єкта державного фінансового контролю.

Пропорційність полягає в дотриманні правильного співвідношення інформаційного забезпечення контрольно-ревізійних відділів бухгалтерією і обчислювальною технікою з метою забезпечення пропорційності надходження економічної інформації для використання контролерами під час перевірки операцій з основними засобами, ТМЦ і ін.

Особливо необхідна пропорційність в організації державного фінансового контролю в умовах використання обчислювальної техніки і ін.

Паралельність у процесі державного фінансового контролю забезпечує одночасне паралельне виконання контрольних процедур для перевірки різних за змістом господарських операцій, які здійснюються об'єктом перевірки.

Прямоточність дозволяє раціонально організувати інформаційні потоки між учасниками контрольного процесу, не повторювати контрольні процедури різними виконавцями.

Ритмічність процесу державного фінансового контролю забезпечується рівномірним виконанням контрольних процедур, що передбачає правильну організацію роботи всіх виконавців. Для цього складають графіки, за кожним аудитором закріплюють різні розділи перевірки.

Перераховані принципи дозволяють організувати процес державного фінансового контролю так, щоб у повній мірі та ефективно розкрити всі питання аудиторської перевірки або ревізії.

Отже, визначення понять "організація інспектування" та "організація державного аудиту" дозволило дійти висновку, що під організацією державного фінансового контролю взагалі слід розуміти систему (комплекс) заходів, спрямованих на здійснення інспектування або державного фінансового аудиту об'єкта дослідження (бюджетної установи, бюджетної програми, місцевого бюджету тощо).

Таким чином, у роботі уточнено та обґрунтовано зміст організації державного фінансового контролю. Визначено сутність понять "організація інспектування" та "організація державного аудиту" як форм державного фінансового контролю. У сукупності подане визначає ступінь новизни отриманих результатів, які слід розглядати з погляду подальшого розвитку теоретичних і практичних аспектів організації державного фінансового контролю як основи економічної безпеки держави.

Разом з цим як напрямок подальших досліджень можна вказати на необхідність висвітлення практичних рекомендацій щодо організації державного фінансового контролю.

Література: 1. Білуха М. Т. Фінансовий контроль: теорія, ревизія, аудит: Підручник / М. Т. Білуха, М. Г. Дмитренко, Т. В. Микитенко; [За ред. засл. діяча науки і техн. України, д.е.н., проф. М. Т. Білухи. – Вид. 2-ге перероб. і доп. – К.: Українська академія оригінальних ідей, 2006. – 888 с. 2. Симоненко В. К. Основи єдиної системи державного фінансового контролю в Україні (макроекономічний аспект) / В. К. Симоненко, О. І. Барановський, П. С. Петренко. – К.: Знання України, 2006. – 280 с. 3. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фінансовим правопорушенням, забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, державного і комунального майна" від 15.12.2005 р. № 3202-IV // Урядовий кур'єр. – 2006. – №2. – 5 січня. – С. 6. 4. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 2 / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр "Академія", 2002. – 870 с. 5. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский – М.: ИНФРА-М, 1996. – 496 с. 6. Бюджетний кодекс України. – Харків: Право, 2005. – 164 с. 7. Закон України "Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні" від 26.01.93 р. №2939-ХІІ (зі змінами та доповненнями) // Ліга: еліт. Закон Copyright: ІАЦ "Ліга" – 2006. 8. Положення про планування контрольно-ревізійної роботи органами державної контрольно-ревізійної служби, затверджене наказом Головки КРУ від 26.10.2005 № 319 // Ліга: еліт. Закон Copyright: ІАЦ "Ліга" – 2006.

Стаття надійшла до редакції
22.06.2007 р.